

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнко

Кафедра філософських дисциплін

**Методичні рекомендації для підготовки до
семінарських занять з філософії студентам
денної форми навчання**

Кам'янець-Подільський – 2018

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 1 від 31 серпня 2018 року).

Рецензенти:

- Попович М.Д.** – доктор філософських наук, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Подільського державного аграрно-технічного університету.
- Дубінський В.А.** – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять з філософії студентам денної форми навчання / М.П. Плахтій, Т.В. Сулятицька. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. 34с.

У посібнику на рівні сучасного філософського мислення інтерпретовано кожен із тем програми з філософії. Кожна тема включає в себе план заняття, методичні рекомендації до його виконання, тематику рефератів та філософських есе. Особлива увага приділяється самостійній роботі, тому до кожного питання плану пропонується перелік літератури. Вище вказана структурно-логічна схема побудови семінарських занять спрямована на поглиблене вивчення основних теоретичних положень філософії.

Для студентів закладів освіти III-IV рівнів акредитації, аспірантів, викладачів, а також всіх, хто цікавиться філософією.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Проблема підготовки майбутніх спеціалістів в умовах швидкого зростання інформації є одним із найважливіших завдань вищої школи. А професійна самореалізація індивіда залежить не лише від його професійної компетентності та уміння адаптуватися, але й від навичок здійснювати самостійну пізнавальну діяльність. Слід зазначити, що самостійна робота є запланованою пізнавальною діяльністю, направленою на виконання творчих навчальних завдань різних видів, що виконуються самостійно з метою надбання знань, умінь та навичок. Здатність до самонавчання є однією із важливих передумов вивчення філософії та чинником, що сприяє формуванню навичок самостійної діяльності.

Самостійна робота студентів над матеріалом окремих тем передбачає:

- самостійне вивчення частини курсу шляхом конспектування лекцій, підручників, науково-методичної літератури;
- написання рефератів, доповідей;
- написання філософських есе,
- підготовка виступів на семінарських заняттях;
- конспектування фрагментів першоджерел та підготовка відповідей на запропоновані запитання.

Як готуватись до семінарських занять?

У засвоєнні навчального матеріалу важливе місце займають семінари – один з основних видів групових навчально-теоретичних та практичних занять студентів, що передбачає доповіді, із подальшим обговоренням у групі за задалегідь запропонованим планом. Саме на семінарах систематизуються, розширюються й поглиблюються знання з основних питань курсу, формуються вміння самостійно мислити, аналізувати матеріал, виступати публічно, вести дискусію, переконувати, відстоювати особисту точку зору.

Ефективність, корисність семінару як для кожного його учасника, так для групи в цілому, залежить від ретельності самостійної роботи слухачів. Найпродуктивнішою вона є за такої послідовності:

- Ознайомлення з темою та питаннями плану семінарського заняття.
- Опрацювання навчального матеріалу теми за конспектом лекції, джерелами та літературою, рекомендованою для підготовки до семінарського заняття.

Самостійна робота з літературою при підготовці до семінарського заняття передбачає ведення записів, що розкривають зміст питань плану заняття. За формою вони можуть бути різними: розгорнутий план, виписки, тези, конспект тощо.

Розгорнутий план. Розгорнутим називається план, в якому перелічено не лише найважливіші питання твору, а й ті, що розвивають його основні ідеї. Щоб отримати розгорнутий план, кожен пункт простого плану розподіляють на підпункти відповідно до змісту мікротеми.

Виписки. До виписок як засобу фрагментарного запису роботи, що вивчається, звертаються тоді, коли немає потреби конспектувати весь текст. Виписки, як правило, містять цікаві та корисні для читання факти, цифри, вислови, хронологічні відомості. Їх роблять, коли читання спрямоване на пошук

у літературі чогось нового з питань, які цікавлять дослідника. Особливостями цієї форми запису є її точність, компактність, зручність використання у подальшій роботі. Читаючи текст, доцільно відзначити олівцем відповідні його фрагменти, що згодом будуть виписані. Бажано навчитись виділяти у тексті найважливіше та найістотніше. Для цього, вивчаючи матеріал, потрібно час від часу ставити запитання: “Про що тут хоче сказати автор?”

Досить зручно робити виписки на картках. Що мають стандартний розмір, а тому, зручні для зберігання та використання. Їх легко класифікувати за окремими частинами своєї роботи, поповнювати, поєднувати на одній картці матеріал з одного питання, відібраний з різних джерел. Картки, як правило, містять інформацію лише з одного питання, а тому в них легко орієнтуватися.

Обов’язковою для запису на картці є інформація про:

- загальну проблему, якої стосується виписка та її зміст;
- конкретне вузьке питання, якому відповідає запис;
- повне бібліографічне посилання на джерело, з якого її зроблено та сторінку.

На картці варто робити і свої зауваження щодо змісту виписки; дату запису; номер теми, до якої вона робиться.

Тези – це стислий виклад основних положень тексту в формі твердження або заперечення. Тези є проміжним жанром між планом і конспектом. Їх складають після попереднього ознайомлення з текстом, при повторному читанні. У них здійснюється стислий виклад (без доказів, ілюстрацій, коментарів) основних положень доповіді, який має стверджувальний характер. Наявність тез дає можливість автору в будь-який час поновити в пам’яті доповідь і виголосити її.

Конспект – це одна із загальновідомих, широко поширених серед студентів форм записів. Конспектування є універсальною формою запису прочитаного; цей важливий процес роботи з книгою містить у собі елементи плану, тез і цитат. Перед початком конспектування, варто скласти план роботи. Після цього, відповідно до пунктів плану будуються окремі частини конспекту. Добре складений конспект допомагає якомога краще зрозуміти і запам’ятати зміст книги або статті, щоб потім, читаючи записи, легко відтворити хід думок і міркувань автора. Тому конспект має бути стислим і послідовним без зайвих подробиць. Власні думки, критичні зауваження, пояснення та доповнення, які виникають в процесі конспектування варто відмічати на полях, підкреслювати. Наочність розташування записів на сторінці досягається використанням інтервалів між смисловими частинами тексту, виділенням заголовків, підзаголовків тощо. Конспектування – це не механічне списування окремих фрагментів книжки, а творчий процес і кожен, добирає ту інформацію яка, на його думку найбільш важлива. Правильне конспектування привчає до наукового стилю викладу матеріалу.

У практиці найбільшого поширення знайшли такі три основні типи конспектів: систематичний, тематичний і вільний. Складання систематичного конспекту передбачає: попереднє читання тексту з олівцем; повторне читання з поділом на мікротеми; осмислення змісту кожної мікротеми та складання загального плану; формування тез; підбір доказів, аргументів; оформлення записів. Якщо при конспектуванні не дотримуватись послідовності авторського

викладу, а уважно перечитавши весь текст, осмислити і перебудувати його згідно зі своїм планом, то отримуємо конспект написаний “своїми словами”.

Тему, для вивчення та висвітлення якої необхідно законспектувати декілька джерел, називають тематичною. Її розпочинають з розробки логічного плану теми. Після цього “сортують” інформацію відповідно до пунктів плану, об’єднують та узагальнюють отримані матеріали, оформляють цілісний текст.

Виступ. Підготовка до вступу полягає перш за все у читанні, обмірковуванні прочитаного з теми та виписуванні того, що є цікавим і потрібним, конспектування книг і статей. Після цього проводиться оформлення тексту виступу та його критичне редагування. Усний текст завжди сприймається важче, ніж написаний. Адже слухач не має змоги повернутися назад, ще раз переглянути незрозумілі місця або ж подивитися у словник, щоб з’ясувати значення незрозумілого слова.

Підготовлений текст доповіді через деякий час варто перечитати знов, що сприятиме остаточному формуванню думок, відшліфуванню окремих місць тексту, пригадуванню нових прикладів тощо. Варто дати причитати текст сторонній людині, після чого з’ясувати, що в ньому незрозуміле, як сприймається текст. За необхідності, ввести потрібні пояснення і доповнення, забрати із тексту речення, які не несуть важливої інформації. Щоб контактувати із слухачами, доповідач має час від часу відриватися від записів. Для цього завчасно виділяють у тексті ті місця, які будуть переказуватись.

Структура виступу: вступ, розкриття основного змісту запитання, висновки та узагальнення.

Відповідь повинна бути чіткою, логічною та аргументованою. Після висвітлення питання відповідачем, вислуховуються доповнення. Робота на семінарських заняттях оцінюється за 12-ти бальною шкалою.

Як написати есе?

Есе – це особливий жанр філософської, літературно-критичної, історико-біографічної прози. Есе – це прозаїчний твір невеликого обсягу та вільної композиції, що висловлює індивідуальні враження й міркування з конкретного приводу або питання, які свідомо не претендують на повне або вичерпне трактування предмета. **Філософське есе** – це ваші особисті роздуми з приводу фундаментальних філософсько-світоглядних проблем, які лежать в основі життєвого світу особистості: добра і зла, свободи, сенсу життя, щастя тощо. Робота над есе надає можливість перевірити свої літературні здібності. Ваше завдання: написати твір на обрану вами тему, показавши власне бачення та ставлення до написаного, знайти точки перетину цієї проблематики з власним життєвим і духовним досвідом – досвідом ваших переживань і роздумів.

Як написати реферат?

Реферат, на відміну від есе, носить більш «академічний» характер і передбачає логічно-послідовний, аргументований, систематизований, такий, що спирається на знання відповідної літератури, виклад матеріалу. Реферат – це письмова форма доповіді на певну тему, зміст лише повідомляє про щось, а не переконує в чомусь; інформативне видання, яке визначає короткий виклад змісту дослідження.

Передусім необхідно продумати план реферату. За своєю важливістю, складання плану – це половина вашої роботи над рефератом.

У вступі варто обґрунтувати актуальність обраної теми, показати ступінь її розробленості, чітко окреслити завдання дослідження. Основна частина, зазвичай, складається із 2-3 розділів, де слід подати короткі біографічні відомості про мислителя, передати зміст його головних ідей, вказати їх актуальність для нашого часу та розглянути різноманітні підходи до вирішення філософських проблем. Окрім основної частини, в плані реферату обов'язково покинненні бути висновки – результати осмислення проблеми. В кінці реферату подається список використаної літератури.

Основні етапи підготовки реферату:

- Вибір теми із переліку запропонованого викладачем. За бажанням студент може сам запропонувати оригінальну тему, в межах програми курсу.
- Пошук і вивчення літератури, її конспектування або ж виписування окремих положень.
- Систематизація здобутої інформації.
- Формування мети та завдань роботи, складання плану та у відповідності до нього, виклад тез, наведених у першоджерелах, підбір і запис їх достовірності.
- Узагальнення опрацьованого матеріалу й з'ясування перспектив подальшого дослідження.

Текст реферату (15-20 сторінок машинопису) оформляють за структурою:

- титульна сторінка;
- простий план або зміст;
- вступ, у якому обґрунтовується актуальність теми, її практичне значення, мета й конкретні завдання роботи;
- основна частина два-три розділи. Кожен розділ нумерується й має свою назву. В розділах подається огляд та оцінка літератури з обраної теми, висловлюються власні міркування щодо неї. В основній частині обов'язково мають бути посилання на джерела, елементи аналізу та систематизації запропонованих шляхів вирішення певної проблеми;
- висновки, у них підсумовується виконана робота згідно з визначеними завданнями;
- список використаних джерел, в якому містяться опрацьовані джерела із дотриманням усіх необхідних вимог.

Тема 1. ФІЛОСОФІЯ, ЇЇ ЗМІСТ, ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ У СУСПІЛЬСТВІ

(Самостійне опрацювання)

Ключові поняття та терміни: світогляд, релігія, віра, знання, міф, міфологія, філософія, цінності, переконання, людина, рефлексія, методологія, матеріалізм, ідеалізм.

1. Сутність і структура світогляду. Основні компоненти та рівні світогляду.
2. Дофілософські типи світогляду.
3. Особливості філософського знання. Основне питання філософії. Структура філософського знання.
4. Філософія і наука.
5. Роль філософії у житті суспільства та особистості.

Питання для обговорення

1. Термін «філософія» перекладається із старогрецької як «любов до мудрості». У чому, на ваш погляд, полягає різниця між поняттями «знання» і «мудрість»? А що ж додає мудрості?
2. Що ви очікуєте від вивчення філософії?
3. Які проблеми людського існування називають вічними? Як вирішуєте ці питання ви?
4. Поміркуйте над виразом: "філософія є формою духовної діяльності людини".
5. Охарактеризуйте структуру філософського знання.
6. Проаналізуйте взаємозв'язок філософії та культури.
7. В яких життєвих ситуаціях людина найчастіше стикається із світоглядними питаннями ?
8. Як формувався ваш світогляд? Які компоненти у ньому ви хочете розвинути?
9. Чому філософія не є наукою?
10. Що таке «синкретизм» та для якого періоду він найбільш характерний?

Тематика філософських есе

1. Мудрість – це ...
2. Матеріалізм чи ідеалізм: що я обираю?
3. Філософія – це не для мене, тому, що...
4. Який сенс мого життя?
5. Від чого залежить мій світогляд?
6. «Наука – це те, що Ви знаєте, філософія – те, чого не знаєте» (Бертран Рассел).
7. «Філософія допомагає залишитись людиною за будь-яких екстремальних обставин» (Л.А.Сенека).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Сутність і структура світогляду. Основні компоненти та рівні світогляду.

1. Причепій, Є. М., Черній А. М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 9-15.

2. Кремень, В. Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 12-17.

3. Пазенок В.С. Філософія Навчальні посібники. Київ: Академвидав, 2008. С. 6-9.

2. Дофілософські типи світогляду

1. Причепій Є. М., Черній А. М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 12-15.

2. Кремень, В. Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 17-22.

3. Пазенок В.С. Філософія Навчальні посібники. Київ: Академвидав, 2008. С. 9-18.

3. Особливості філософського знання. Основне питання філософії. Структура філософського знання.

1. Л.В.Губерський, І.Ф.Надольний, В.П.Андрущенко Філософія [Текст] : Навч. посібник. Київ: Вікар, 2010. С.15-21

2. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С.20-31.

4. Філософія і наука.

1. В.Л. Петрушенко Філософія : підручник для студ. вищих закл. освіти III-IV рівнів акредитації. Львів : Магнолія-2006, 2009. С. 30-34

2. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 22-25.

5. Роль філософії у житті суспільства та особистості.

1. Л.В.Губерський, І.Ф.Надольний, В.П.Андрущенко Філософія [Текст] : Навч. посібник. Київ: Вікар, 2010. С. 21-24.

ТЕМА 2. ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Ключові поняття та терміни: сансара, карма, брахман-атман, дао, інь та янь, космоцентризм, логос, субстанція, атомізм, "ейдос", софістика, маєвтика, кініки, гедонізм, апорія, стоїцизм, епікуреїзм, скептицизм, буття, категорії.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №1

ПЛАН

1. Світоглядні ідеї та філософські школи Стародавнього Китаю.
2. Ортодоксальні та неортодоксальні школи Індії. Буддизм.
3. Етапи розвитку Античної філософії. Натурфілософські школи досократівського періоду.
4. Класичний період розвитку Античної філософії (Сократ, Платон, Аристотель).
5. Філософія елліністичного періоду (кініки, стоїки, скептики, епікурейці).

Питання для обговорення

1. У якій із шкіл ідеалом людини є «шляхетна людина»?
2. Якою є «досконаломудра» людина у давньокитайській філософії?
3. В якому із напрямів східної філософії розглядаються поняття сансари та нірвани? Чи є між ними взаємозв'язок?

4. Які на вашу думку причини світового поширення та авторитету буддизму як однієї із трьох Світових релігій? Порівняйте тези буддизму із засадами християнського аскетизму.
5. Яка антична школа стверджувала, що все складається з атомів?
6. Хто з античних філософів є автором концепції ідеальної держави?
7. У чому особливість сократівського методу маевтики?
8. Яке значення «Золотого правила» Конфуція для суспільства?
9. Кому належить вислів «Людина – міра усіх речей»?
10. У чому суть першої ідеалістичної системи античності?
11. «Платон мені друг, але істина дорожча». Кому належить цей вислів? Про що він свідчить?
12. Закінчіть та поясніть вислів: «Я знаю, що я нічого не знаю....»

Тематика філософських есе

1. Софістика сьогодні.
2. Епікурейці чи стоїки, що б я обрав?
3. Сократ, Платон чи Аристотель, – якого вчителя обрав би я!
4. «Знищення одного є народженням іншого» (Аристотель).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Світоглядні ідеї та філософські школи Стародавнього Китаю

1. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 60-67.
2. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2001. С. 50-56.

2. Ортодоксальні та неортодоксальні школи Індії. Буддизм.

1. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 51-60.

3. Етапи розвитку Античної філософії. Натурфілософські школи досократівського періоду.

1. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2001. С. 57-64.
2. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 77-91.
3. Ярошовець В.І. Філософія як історія філософії [Текст]: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. С. 30-38.

4. Класичний період розвитку Античної філософії (Сократ, Платон, Аристотель).

1. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2001. С. 64-70.
2. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 92-103.
3. Ярошовець В.І. Філософія як історія філософії [Текст]: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. С. 42-48.

5. *Філософія елліністичного періоду (кініки, стоїки, скептики, епікурейці).*

1. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2001. С. 70-72.
2. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 108-112.
3. Ярошовець В.І. Філософія як історія філософії [Текст]: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. С. 51-60.

ТЕМА 3. ФІЛОСОФІЯ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ

Ключові поняття та терміни: апологетика, патристика, схоластика, теоцентризм, томізм, креаціонізм, номіналізм, реалізм, універсалії, пантеїзм, геліоцентризм, гуманізм, антропоцентризм, геоцентризм.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №2

ПЛАН

1. Релігійний характер середньовічного світогляду і філософії.
2. Періоди апологетики, патристики та схоластики. Номіналісти та реалісти. (К.Тертуліан, А.Августин, Ф.Аквінський, П.Абеляр).
3. Ідейний зміст світогляду Ренесансу та особливості італійського Відродження.
4. Ідеологія Реформації (Лютер, Кальвін, Цвінглі).
5. Розвиток натурфілософських вчень епохи Відродження (М.Кузанський, Дж.Бруно, Галілей)

Питання для обговорення

1. Як вирішувалось питання віри та розуму у Середньовіччі?
2. У який із періодів Середньовіччя відбувався захист християнських учень від критики античних філософів?
3. Що таке пантеїзм і яка його роль у формуванні засад новоєвропейської науки?
4. Кого із філософів називають "батьком середньовічної схоластики" і чому?
5. Назвіть характерні ознаки гуманізму. Що цей термін означав у XV столітті?
6. Проаналізуйте тезу: «Вірую, бо це абсурдно».
7. Які суттєві відмінності християнського антропоцентризму та антропоцентризму у епоху Відродження?
8. Кому належить теорія тотожності абсолютного максимуму та абсолютного мінімуму?
9. Ф.Аквінський запропонував п'ять доказів буття Бога:
 - ✓ «Оскільки все в світі рухається, то має бути «першодвигун», або «першопоштовх» руху – Бог».
 - ✓ «Всі явища і предмети мають причину свого виникнення та існування. Першопричиною усього є Бог».
 - ✓ «Все в світі існує не випадково, а з необхідністю. Ця необхідність — Бог».
 - ✓ «Всі речі мають різні ступені досконалості. Тому повинно існувати абсолютне мірило досконалості — Бог».

- ✓ «У природі все має певний сенс, доцільність свого існування. А, значить, повинна існувати «остання» і головна ціль — Бог».

Чи переконливі вони для вас? Обґрунтуйте.

Тематика філософських есе

1. Томізм і неотомізм: чи повинна змінюватись релігія?
2. Як співіснують у моєму світогляді віра та знання?
3. Ставлення до жінки в епоху Середньовіччя та Відродження.
4. «А вона таки крутиться!» (Дж.Бруно).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Релігійний характер середньовічного світогляду і філософії.

1. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 128-131.
2. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 75-76.
3. Петрушенко В.Л. Філософія :підручник для студ. вищих закл. освіти III-IV рівнів акредитації Львів : Магнолія-2006, 2009. С.81-86.

2. Періоди апологетики, патристики та схоластики. Номіналісти та реалісти (К.Тертулліан, А.Августин, Ф.Аквінський, П.Абеляр).

1. Петрушенко В.Л. Філософія :підручник для студ. вищих закл. освіти III-IV рівнів акредитації Львів : Магнолія-2006, 2009. С.86-99.
2. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 134-145.

3. Ідейний зміст світогляду Ренесансу та особливості італійського Відродження.

1. Петрушенко В.Л. Філософія :підручник для студ. вищих закл. освіти III-IV рівнів акредитації Львів : Магнолія-2006, 2009. С.101-103.
2. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 156-160.

4. Ідеологія Реформації (Лютер, Кальвін, Цвінглі).

1. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 52-54.

5. Розвиток натурфілософських вчень епохи Відродження (М.Кузанський, Дж.Бруно, Галілей)

1. В.Л. Петрушенко Філософія :підручник для студ. вищих закл. освіти III-IV рівнів акредитації. Львів : Магнолія-2006, 2009. С.109-114.
2. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 152-156.

ТЕМА 4. ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Ключові поняття та терміни: раціоналізм, емпіризм, наука, деїзм, абсолютна ідея, індукція, дедукція, апіорний, категоричний імператив, антиномія, трансцендентальний, "річ-в-собі", діалектика.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №3

ПЛАН

1. Філософія Нового часу. Раціоналізм та емпіризм.
2. Проблема людини в філософії Просвітництва (Ж.Ламетрі, Ж.-Ж.Руссо).
3. І. Кант – фундатор німецької класичної філософії. Його основні ідеї.
4. Філософські погляди Г.Гегеля.
5. Антропологічний принцип Л.Фейєрбаха.

Питання для обговорення

1. Хто є автором вислову: «Я мислю, отже я існую»? Прокоментуйте думку автора.
2. «Бути – означає бути сприйнятим» (Дж.Берклі). Поясніть суб'єктивно-ідеалістичний характер цієї тези.
3. Назвіть ім'я представника німецької класичної філософії, який виводив усі окреслення світобудови із діяльності "абсолютної ідеї"?
4. У чому суть релігійно-філософського вчення «деїзм», яке його значення у історії філософії?
5. Що, на думку Г. Гегеля, постає причиною руху та розвитку?
6. Сформулюйте "категоричний імператив" І.Канта. Охарактеризуйте його моральні та правові аспекти.
7. Чому І.Кант є агностиком?
8. Який напрям у філософії Нового часу підтримував цю тезу: «Найкращим із доведень є досвід, якщо він ґрунтується на експерименті»?
9. Для якого із періодів західноєвропейської класичної філософії характерні ідеї історичного прогресу, вдосконалення суспільства через освіту та виховання?
10. За що Л.Фейєрбах критикував Г.Гегеля?

Тематика філософських есе

1. «Річ у собі» та «річ для нас» (феномени та ноумени): чи підтримую я І.Канта?
2. Теорія розвитку у формі "теза - антитеза - синтез" у моєму житті.
3. "Все дійсне - розумне, все розумне - дійсне" (Г.Гегель).
4. І.Кант – ригорист, а я?
5. "Людина людині Бог" (Л.Фейєрбах).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Філософія Нового часу. Раціоналізм та емпіризм.

1. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 164-182.
2. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 87-109.

2. Проблема людини в філософії Просвітництва (Ж.Ламетрі, Ж.-Ж.Руссо).

1. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 182-185.

3. І. Кант – фундатор німецької класичної філософії. Його основні ідеї.

1. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 202-207.

4. Філософські погляди Г.Гегеля.

1. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 127-134.

2. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 214-220.

5. Антропологічний принцип Л.Фейєрбаха.

1. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 134-135.

2. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст]: підручник. Київ: Книга, 2005. С. 220-223.

ТЕМА 5. СУЧАСНА ЗАХІДНА ФІЛОСОФІЯ.

Ключові поняття та терміни: "філософія життя", феноменологія, ірраціоналізм, волюнтаризм, тотальність, екзистенціалізм, несвідоме, герменевтика, сцієнтизм, верифікація, парадигма, архетип, позитивізм, структуралізм.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №4 ПЛАН

1. Виникнення сучасної філософії та її особливості.
2. «Філософія життя» (Ф.Ніцше).
3. Психоаналітична філософія: фройдизм та неофройдизм.
4. Екзистенціалізм.
5. Сучасна «філософія науки»: позитивістський напрям у філософії.
6. Феноменологія та герменевтика.

Питання для обговорення

1. Чому А.Шопенгауер вважається засновником некласичної філософії?
2. Що таке "екзистенція"?
3. Що вирізняє класичну і некласичну філософію?
4. У чому полягає «бунт проти розуму» в сучасній філософії?
5. Яким було ставлення Ф.Ніцше до християнства? За що Ф.Ніцше піддавав критиці християнську мораль?
6. Як пояснював причини кризи культури Ф.Ніцше?
7. Яку переоцінку цінностей зробив Ф.Ніцше?
8. Що означає термін «сублімація» у Фрейда?

9. У чому полягають особливості позитивістського напрямку у філософії?
10. Назвіть основні етапи розвитку позитивізму та основних представників кожного з них.
11. У чому полягає принцип верифікації?
12. Кому належить цей вислів та, що він означає: "Людина народжена бути вільною, приречена на свободу"?

Тематика філософських есе

1. Свобода як умова розвитку науки.
2. "Хто не любить самоти, той не любить свободи, бо лише наодинці можна бути вільним" (А.Шопенгауер).
3. Ваше ставлення до концепції культури та історії О.Шпенглера.
4. Чинники, що спричинили прояви особливостей філософії у ХХ столітті.
5. "Людина є тим, чим вона хоче бути" (Ж.-П. Сартр)
6. Свобода - це всездозволеність, чи відповідальність?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Виникнення сучасної філософії та її особливості.

1. Бондаревич І.М. Філософія: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2013. С. 130-132.
2. Волинка Г.І., Гусев В.І., Огородник І.В., Федів Ю.О. Вступ до філософії: Історико-філософська пропедевтика: Підручник. Київ: Вища шк., 1999. С. 417-427.
3. Татаркевич В. Історія філософії: Т. 3: Філософія ХІХ століття і новітня. Львів: Свічадо, 1999. С. 5-14.
4. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 113-114.

2. «Філософія життя» (Ф.Ніцше).

1. Бондаревич І.М. Філософія: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2013. С. 143-150.
2. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Книга, 2006. С. 219-227.
3. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2008. С. 174-184.
4. Татаркевич В. Історія філософії: Т. 3: Філософія ХІХ століття і новітня. Львів: Свічадо, 1999. С. 196-204.
5. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 114-117.

3. Психоаналітична філософія: фрейдизм та неофрейдизм.

1. Бондаревич І.М. Філософія: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2013. С. 150-153.
2. Волинка Г.І., Гусев В.І., Огородник І.В., Федів Ю.О. Вступ до філософії: Історико-філософська пропедевтика: Підручник. Київ: Вища шк., 1999. С. 490-500.

3. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Книга, 2006. С. 233-240.
4. Татаркевич В. Історія філософії: Т. 3: Філософія XIX століття і новітня. Львів: Свічадо, 1999. С. 363-371.
5. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 117-121.
6. Філософія: Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2004. С. 191-194.

4. Екзистенціалізм.

1. Бондаревич І.М. Філософія: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2013. С. 150-162.
2. Волинка Г.І., Гусев В.І., Огородник І.В., Федів Ю.О. Вступ до філософії: Історико-філософська пропедевтика: Підручник. Київ: Вища шк., 1999. С. 457-478.
3. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Книга, 2006. С. 248-265.
4. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 191-201.
5. Татаркевич В. Історія філософії: Т. 3: Філософія XIX століття і новітня. Львів: Свічадо, 1999. С. 424-423.
6. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 121-123.

5. Сучасна «філософія науки»: позитивістський напрям у філософії.

1. Бондаревич І.М. Філософія: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2013. С. 137-143.
2. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Книга, 2006. С. 227-232
3. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 143-162.
4. Татаркевич В. Історія філософії: Т. 3: Філософія XIX століття і новітня. Львів: Свічадо, 1999. С. 15-42.
5. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 123-127.

6. Феноменологія і герменевтика.

1. Бондаревич І.М. Філософія: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2013. С.150-162.
2. Волинка Г.І., Гусев В.І., Огородник І.В., Федів Ю.О. Вступ до філософії: Історико-філософська пропедевтика: Підручник. Київ: Вища шк., 1999. С. 450-457; 500-546.
3. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Книга, 2006. С. 266-275.
4. Татаркевич В. Історія філософії: Т. 3: Філософія XIX століття і новітня. Львів: Свічадо, 1999. С. 260-273.
5. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 127-130.
6. Філософія: Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2004. С. 194-196.

ТЕМА 6. УКРАЇНЬСЬКА ФІЛОСОФІЯ

(Самостійне опрацювання)

Ключові поняття та терміни: кордоцентризм, соборність, всеєдність, есхатологія, серце, щастя, мораль, "споріднена праця", виховання, макрокосм, нерівність, дух, традиції.

1. Особливості української філософської думки та основні періоди її розвитку.
2. Філософія Київської Русі.
3. Гуманістичні ідеї у філософській думці України (XV-XVI ст).
4. Філософія Києво-Могилянської академії та її вклад у розвиток професійної філософії в Україні.
5. Філософія Г.Сковороди.
6. Філософія в Україні XIX-XX ст.
7. Філософія української національної ідеї (В.Липинський, Д.Донцов).

Питання для обговорення

1. Які особливості та характерні риси української філософії?
2. Які проблеми цікавили філософів Київської Русі?
3. Основні ідеї філософії Р. Оріховського.
4. Розкрийте особливості філософських курсів Києво-Могилянської академії.
5. Чому Г. Сковороду називали українським Сократом?
6. Коли вперше виникає професійна філософія в Україні?
7. Який навчальний заклад на теренах України був першим вищим навчальним закладом?
8. У чому суть «філософії серця» П.Юркевича?
9. Дайте характеристику розвитку філософської думки в Україні періоду романтизму.
10. Які філософські проблеми були в центрі української філософії в XIX ст.?
11. Що таке національна філософія?

Тематика філософських есе

1. «Світ ловив мене, але не спіймав» (Г.Сковорода).
2. Людина – істота духовна.
3. Мудрість і знання у філософії Київської Русі.
4. Як я розумію націоналізм?
5. Г.Сковорода – український Сократ.
6. Яке значення для Вас має вивчення української філософії?
7. Щаслива людина та, яка займається улюбленою справою.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Особливості української філософської думки та основні періоди її розвитку.

1. Бондаревич І.М. Філософія: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2013. С.174-181.
2. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Книга, 2006. С. 325-357.

3. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 201-240.
4. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 82-85.
5. Філософія: Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2004. С. 194-196.

2. Філософія Київської Русі.

1. Бондаревич І.М. Філософія: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2013. С. 181-185.
2. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Книга, 2006. С. 326-330.
3. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: Навч. посіб. Київ: Вища шк.: Т-во «Знання», КОО, 1999. С. 17-71.
4. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 201-215.
5. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 85-89.

3. Гуманістичні ідеї у філософській думці України (XV-XVI ст).

1. Бондаревич І.М. Філософія: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2013. С. 185-189.
2. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Книга, 2006. С. 326-330.
3. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: Навч. посіб. Київ: Вища шк.: Т-во «Знання», КОО, 1999. С. 71-91.
4. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 215-225.
5. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 89-94.

4. Філософія Києво-Могилянської академії та її вклад у розвиток професійної філософії в Україні.

1. Волинка Г.І., Гусєв В.І., Огородник І.В., Федів Ю.О. Вступ до філософії: Історико-філософська пропедевтика: Підручник. Київ: Вища шк., 1999. С. 349-360.
2. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: Навч. посіб. Київ: Вища шк.: Т-во «Знання», КОО, 1999. С. 200-251.
3. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 230-240.
4. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 94-102.

5. Філософія Г.Сковороди.

1. Волинка Г.І., Гусєв В.І., Огородник І.В., Федів Ю.О. Вступ до філософії: Історико-філософська пропедевтика: Підручник. Київ: Вища шк., 1999. С. 360-368.
2. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Книга, 2006. С. 334-339.

3. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: Навч. посіб. Київ: Вища шк.: Т-во «Знання», КОО, 1999. С. 251-265.
4. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 225-230.
5. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 102-105.

6. Філософія в Україні ХІХ-ХХ ст.

1. Волинка Г.І., Гусев В.І., Огородник І.В., Федів Ю.О. Вступ до філософії: Історико-філософська пропедевтика: Підручник. Київ: Вища шк., 1999. С. 546-609.
2. Кремень В. Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] Київ: Книга, 2006. С. 346-351.
3. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: Навч. посіб. – К.: Вища шк.: Т-во «Знання», КОО, 1999. С. 353-388.
4. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 240-253.
5. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 105-113.

ТЕМА 7. ФІЛОСОФСЬКЕ ВЧЕННЯ ПРО БУТТЯ

Ключові поняття та терміни: буття, онтологія, метафізика, існування, небуття, реальність, субстанція, плюралізм, дуалізм, монізм, матерія, речовина, поле, рух, простір, час.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №5

ПЛАН

1. Категорія буття: її зміст і специфіка. Основні форми буття.
2. Поняття субстанції. Різноманітні філософські підходи до визначення поняття "субстанція".
3. Буття матеріального. Матерія та її властивості. Види матерії та типи матеріальних систем.
4. Рух, види руху.
5. Простір і час – форми буття матерії. Основні властивості простору та часу.

Питання для обговорення

1. Чи є синонімами слова: буття, існування, реальність?
2. «Буття є, а небуття не існує» (Парменід). Чи можна це твердження заперечити? Чи справді небуття не існує? Чи може минуле бути виявом небуття?
3. Як визначали буття в атомістичній школі античності?
4. Прокоментуйте думки М. Гайдеггера та вкажіть аспекти людиновимірності проблеми буття: «Буття далі, ніж будь-яке суще, і все ж ближче людині, ніж будь-яке суще, чи то камінь, чи тварина, витвір мистецтва, машина, ангел чи Бог. Буття – це найближче. Однак близьке залишається для людини найбільш далеким».

5. До якого із типів матеріальних систем належите ви?
6. Чому простір має зворотній характер, а час незворотній?
7. Як ви розумієте «незнищуваність», «нестворюваність» матерії?
8. Які ви знаєте властивості матерії?

Тематика філософських есе

1. Концепція інтуїтивного бачення буття як альтернатива науковому підходу.
2. Як я розумію власне буття?
3. Що характерне для мене – пристосування чи освоєння світу?
4. «Всесвіт, це колосальне об'єднання всього існуючого, повсюдно являє нам лише матерію і рух» (П.Гольбах).
5. «Ідеальне – це третій рід буття, що не збігається ані з матеріальним, ані з психічним буттям» (С.Франк).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Категорія буття: її смисл і специфіка. Основні форми буття.

1. Причепій, Є.М. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів Є.М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький. К.: Вид. центр «Академія», 2005. С. 253-262 .

2. Філософія: підручник для студ. вищих закл. освіти III-IV рівнів акредитації В.Л.Петрушенко. Львів : Магнолія-2006, 2009. С.25-270.

3. Гусев В. І. Вступ до метафізики. К.: Либідь, 2004. С.71-90.

2. Поняття субстанції. Різноманітні філософські підходи до визначення поняття субстанції.

1.Філософія: навч. посіб. В.С. Пазенок. Навчальні посібники. К.: Академвидав, 2008. С.112-115.

2. Гусев В. І. Вступ до метафізики. К.: Либідь, 2004. С.98-102.

3. Буття матеріального. Матерія, її властивості. Види матерії та типи матеріальних систем.

1.Філософія :підручник для студ. вищих закл. освіти III-IV рівнів акредитації /В. Л. Петрушенко. Львів : Магнолія-2006, 2009. С.270-276.

2. Гусев В. І. Вступ до метафізики /В. І. Гусев. – К. : Либідь, 2004. – с.140-160.

3. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії. Навч. посібник. - Харків: Право, 2003. http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/05H2R5_2.htm

4. Рух, види руху.

1.Філософія: навч. посіб. В.С. Пазенок. Навчальні посібники. К.: Академвидав, 2008. С.115.

2. Гусев В. І. Вступ до метафізики. В. І. Гусев. К.: Либідь, 2004. С.160-165.

5. Простір і час – форми буття матерії. Основні властивості простору і часу.

1.Філософія [Текст] : Навч.посібник. Л.В.Губерський, І.Ф.Надольний, В.П.Андрущенко та ін.;За ред. ... К.: Вікар, 2010. С.139-142.

2.Філософія: навч. посіб. В.С. Пазенок. Навчальні посібники. К.: Академвидав, 2008. С.116-118.

3. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії. Навч. посібник. Харків: Право, 2003. http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/05H2R5_3.htm

ТЕМА 8. ФІЛОСОФІЯ СВІДОМОСТІ ТА ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПІЗНАННЯ

Ключові слова та терміни: свідомість, суб'єкт, об'єкт, практика, пізнання, гносеологія, істина, методологія, розвиток, мова, чуттєве, раціональне, емоції, почуття, логіка.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №6 ПЛАН

1. Походження свідомості, її соціально-практична суть і основні властивості.
2. Структурні рівні та функції свідомості.
3. Визначальна роль соціального у еволюції свідомості. Роль мови та інших соціокультурних факторів у виникненні та розвитку свідомості.
4. Проблема гносеології у філософії.
5. Основні складові пізнавального процесу. Єдність чуттєвого та раціонального у пізнанні.
6. Проблема істини у філософії.
7. Методологія наукового пізнання.

Питання для обговорення

1. Назвіть біологічні передумови свідомості. Чи можна їх вважати причиною виникнення свідомості?
2. Що таке духовний світ людини?
3. Чи можливе мислення без мови?
4. Чому саме практичний спосіб буття був необхідний для появи у людини свідомості?
5. Який основний зміст суспільної свідомості, та через які форми вона проявляється?
6. Назвіть основні форми людського пізнання.
7. Чим чуттєве пізнання відрізняється від раціонально-логічного?
8. Яку роль у пізнанні відіграє практична діяльність?
9. У чому відмінність між помилкою та брехнею?
10. Чи є взаємозв'язок між абсолютною та відносною істиною?

Тематика філософських есе

1. Творчість та світогляд.
2. Пізнання як вид духовної діяльності.
3. Я і суспільна свідомість.
4. Проблеми гуманізації сучасної науки.
5. Раціональне або чуттєве пізнання, що характерне для мене?
6. Чи потрібна науковцю інтуїція?
7. Освіта – це відповідальність.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Походження свідомості, її соціально-практична суть і основні властивості.

1. Причепій, Є. М., Черній А.М., Гвоздецький В. Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 286-292.
2. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 141-142.
3. Філософія: Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2004. С. 349-353.

2. Структурні рівні та функції свідомості.

1. Причепій, Є. М., Черній А.М., Гвоздецький В. Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 297-304.
2. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 2-ге видання, виправлене і доповнене. Львів: «Новий Світ-2000», «магнолія плюс», 2003. С. 304-311.
3. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 145-149.
4. Філософія: Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2004. С. 360-370.

3. Визначальна роль соціального у еволюції свідомості. Роль мови та інших соціокультурних факторів у виникненні та розвитку свідомості.

1. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 2-ге видання, виправлене і доповнене. Львів: «Новий Світ-2000», «магнолія плюс», 2003. С. 297-304.

4. Проблема гносеології у філософії.

1. Причепій, Є. М., Черній А.М., Гвоздецький В. Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 304-314.
2. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 153-155.
3. Філософія: Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2004. С. 413-424.

5. Основні складові пізнавального процесу. Єдність чуттєвого та раціонального у пізнанні.

1. Причепій, Є. М., Черній А.М., Гвоздецький В. Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 314-323.
2. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 153-158.

6. Проблема істини у філософії

1. Причепій, Є. М., Черній А.М., Гвоздецький В. Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 327-331.
2. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 159-163.
3. Філософія: Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2004. С. 424-431.

7. Методологія наукового пізнання.

1. Причепій, Є. М., Черній А.М., Гвоздецький В. Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 323-327.
2. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 163-173.
3. Філософія: Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2004. С. 473-490.

ТЕМА 9. ФІЛОСОФІЯ РОЗВИТКУ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

(Самостійне опрацювання)

Ключові поняття та терміни: діалектика, розвиток, випадковість, дійсність, еклектика, загальне, закон, заперечення, зміст, категорія, кількість, метафізика, міра, можливість, наслідок, необхідність, одиничне, причина, протилежність, протиріччя, софістика, стрибок, сутність, форма, явище, якість.

1. Діалектика як теорія розвитку. Принципи діалектики.
2. Поняття закономірності та закону. Проблема класифікації законів.
3. Основні закони діалектики та їх роль у осмисленні процесу розвитку.
4. Категорії діалектики (загальне і одиничне, сутність і явище, зміст і форма, необхідність і випадковість, можливість і дійсність, причина і наслідок).

Питання для обговорення

1. Головною відмінністю діалектики та метафізики є розуміння якої категорії?
2. Чи стикалися ви із протиріччями у повсякденному житті? Чи доводилось вам їх вирішувати та якими способами? Наведіть приклади.
3. Що визначають джерелом розвитку у діалектиці?
4. Як співвідносяться між собою поняття «рух» та «розвиток»?
5. Як називається концепція, згідно якої у світі все наперед визначено Богом, або світовим духом, сила яких неминуча?
6. Як пов'язані між собою якість та кількість? Наведіть приклади.
7. Який із законів діалектики вказує, що розвиток відбувається не по колу, а по спіралі?
8. Що таке якість об'єкта? Наведіть приклади.
9. Чи відрізняються між собою «протилежність» та «суперечність»?
10. Що у діалектиці визначають як здійснену можливість?
11. Який із законів діалектики зображує система «теза-антитеза-синтез»?
12. Що таке «стрибок» в діалектиці?
13. Проаналізуйте міркування давньогрецьких філософів. Геракліт критикуючи погляди Гомера писав: «...цей наймудріший із елеатів сказав: «нехай згине ворожнеча між богами та людьми», не розуміючи, що із зникненням боротьби «все зникне».

Тематика філософських есе

1. Чи існує випадковість?
2. Один день мого життя в законах діалектики.
3. Догматизм чи релятивізм, що властиво мені?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Діалектика як теорія розвитку. Принципи діалектики.

1. Петрушенко В. Л. Філософія : підручник для студ. вищих закл. освіти III-IV рівнів акредитації. Львів : Магнолія-2006, 2009. С.394-497, 422-427.

2. Поняття закономірності та закону. Проблема класифікації законів.

1. Губерський Л.В. Надольний І.Ф., Андрущенко В.П. Філософія [Текст] : Навч. посібник. Київ: Вікар, 2010. С.157-158.

3. Основні закони діалектики та їх роль у осмисленні процесу розвитку.

1. Петрушенко В. Л. Філософія : підручник для студ. вищих закл. освіти III-IV рівнів акредитації. Львів : Магнолія-2006, 2009. С.402-415.

2. Губерський Л.В. Надольний І.Ф., Андрущенко В.П. Філософія [Текст] : Навч. посібник. Київ: Вікар, 2010. С.158-162.

4. Категорії діалектики (загальне і одиничне, сутність і явище, зміст і форма, необхідність і випадковість, можливість і дійсність, причина і наслідок).

1. Губерський Л.В. Надольний І.Ф., Андрущенко В.П. Філософія [Текст] : Навч. посібник. Київ: Вікар, 2010. С.163-166.

Тема 10. ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ

Ключові поняття та терміни: антропогенез, масова свідомість, соціальна практика, індивідуальність, особистість, сенс життя, смерть, людина, демографія.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №7

ПЛАН

1. Людина як об'єкт філософського осмислення.
2. Проблема життя і смерті в духовному досвіді людства.
3. Проблема людської свободи.
4. Суспільство, його історичне виникнення та суть. Структура й функції суспільства.
5. Основні чинники суспільного розвитку.
6. Типологія суспільства.

Питання для обговорення

1. Що вивчає філософська антропологія?
2. Як змінювалися уявлення про людину в історії філософії?
3. Що таке «антропосоціогенез»?
4. Чи існує взаємозв'язок біологічного та соціального в людині?
5. Назвіть основні базові потреби людини.
6. Чи існує відмінність у поняттях «людина», «індивід», «особистість»?
7. Що таке смерть і як людина повинна ставитися до неї?
8. У чому специфіка предмета дослідження соціальної філософії?
9. Розкрийте зміст основних напрямів і концепцій суспільного розвитку.
10. Порівняйте основні підходи до типології суспільства – формаційний та цивілізаційний.

Тематика філософських есе

1. «Саме тому, що окрема людина неповноцінна й слабка, людські істоти існують разом» (А.Адлер).
2. «Всі суспільні явища, а особливо – функціонування соціальних інститутів, повинні бути осмислені як результат рішень людських індивідів» (К.Поппер).
3. Роль ідеології в суспільному житті.
4. Роль духовних чинників в життєдіяльності суспільства.

5. Місце та роль традицій в духовному житті суспільства.
6. Я і суспільство: актуальні проблеми взаємозв'язку.
7. Місце та роль людини в сучасному суспільстві.
8. Ідеал людяності та цінність людського життя.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Людина як об'єкт філософського осмислення

1. Причепій, Є. М., Черній А.М., Гвоздецький В. Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. С. 342-368.
2. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 183-187.

2. Проблема життя і смерті в духовному досвіді людства.

1. Андрущенко В., Михальський М. Соціальна філософія. Курс лекцій. Том 2. Київ: Генеза, 1993. С. 150-220.
2. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 183-187.
3. Філософія: Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2004. С. 629-637.

3. Проблема людської свободи.

1. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 189-192.

4. Суспільство, його історичне виникнення і суть. Структура і функції суспільства.

1. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 2-ге видання, виправлене і доповнене. Львів: «Новий Світ-2000», «магнолія плюс», 2003. С. 453-464.
2. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д. Філософія [Текст]: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2008. С. 425-433.
3. Філософія: Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2004. С. 530-547.
4. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 192-196.

5. Основні чинники суспільного розвитку.

1. Повар А.М., Сулятицька Г.В. Філософія: навчально-методичний посібник Кам'янець-Подільській : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2015. С. 111-121.
2. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 198-199.

6. Типологія суспільства.

1. Сілаєва Т.О. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. С. 199-202.

ПИТАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Дайте визначення філософії.
2. Одна з форм суспільної свідомості – сукупність духовних уявлень, заснованих на вірі у надприродні сили, а також відповідна поведінка та дії.
3. Що об'єднує міф з філософією?
4. Спосіб пізнання, дослідження явищ природи та суспільного життя.
5. У якому із напрямів філософії визнається первинність матерії відносно свідомості, духу?
6. Що вивчає філософська антропологія?
7. У чому суть ідеалістичної філософії?
8. Головні відмінності філософії від науки.
9. Вчення, що досліджує позафізичні, незмінні, надійні підстави суцього.
10. У якому з розділів філософії основним є поняття «істини»?
11. Назвіть основу світу, згідно з ученням Демокрита.
12. Якою є основна проблематика конфуціанства?
13. Хто є засновником даосизму?
14. У якому з напрямів східної філософії стверджується, що життя – це страждання?
15. Якій із шкіл належить моральний ідеал «досконаломудрої людини».
16. Античний філософ, який стверджував: «Я знаю лише те, що я нічого не знаю».
17. Що є основою речей за Платоном?
18. Основні школи елліністичного періоду античної філософії.
19. Хто є автором вислову: «Все тече, все змінюється, і не можна двічі увійти до однієї і тієї ж річки»?
20. Кому із античних філософів належить метод маевтики?
21. Хто є автором вислову: «Вірую, бо це абсурдно»?
22. У який період історії філософії виникла проблема «подвійної істини»?
23. Засновник філософії томізму.
24. Вкажіть філософів періоду Середньовіччя?
25. Яка з названих проблем стала причиною суперечок між номіналістами та реалістами в середньовічній філософії?
26. Періоди середньовічної філософії.
27. Головна особливість філософії епохи Відродження.
28. У чому суть ідеї пантеїзму?
29. Ідеологи протестантизму в період північного Відродження.
30. До якої ідейної позиції належали погляди Дж.Бруно?
31. Мислитель, який вважав, що від народження мозок людини є «чистою дошкою», тобто в ньому немає нічого, окрім простої здатності бути органом пізнання і мислення.
32. Філософ, який стверджував, що емпіричний досвід має мінливий, нестійкий характер, а за допомогою відчуттів людина сприймає світ залежно від обставин, і тому надії слід покладати на розум.

33. Головна проблема філософії Нового Часу.
34. Хто є автором категоричного імперативу?
35. Філософ, який відстоював тезу про множинність субстанцій.
36. Хто є автором вислову: «Я мислю, отже я існую»?
37. Як Г.Гегель називав свою філософську систему?
38. Яким терміном І.Кант позначив «суть»?
39. Філософське вчення Л.Фейєрбаха.
40. Хто із філософів представляв дійсність як розвиток «абсолютного духу»?
41. Структура людської психіки яку запропонував З.Фройд.
42. Кому із філософів належить ідея «переоцінки цінностей» європейської культури?
43. Хто є автором творів «Так говорив Заратустра», «Антихристиянин»?
44. До якого напрямку сучасної філософії належать Камю, Сартр, Ясперс?
45. Вчення, згідно з яким основою світу є щось нерозумне (воля, інстинкт), а джерелом пізнання інтуїція, почуття.
46. Проблема сенсу життя є однією з головних питань якого із напрямів сучасної філософії.
47. Хто із мислителів вважав найважливішим мотивом життєдіяльності особистості «волю до влади»?
48. Хто є засновником позитивізму?
49. Автор основних принципів феноменології.
50. Проблема свободи у філософії Ж.-П.Сартра.
51. Антеїзм, як прикметна риса філософської думки України.
52. Кому із давньоруських мислителів належить твір «Слово про закон та благодать»?
53. Автор праці «Серце та його значення в духовному житті людини за вченням слова Божого».
54. Назвіть засновника української традиції «філософії серця».
55. Складові філософської концепції Г.Сковороди.
56. Концепція кордоцентризму.
57. Автор вчення про ноосферу.
58. Хто з названих філософів продовжив традицію «філософії серця», яку започаткував Г.Сковорода?
59. Вітчизняний дослідник проблеми взаємозв'язку мови та мислення, автор праці «Думка та мова».
60. Прибічник теорії інтегрального націоналізму.
61. Що досліджує онтологія?
62. Концепції щодо кількості існуючих субстанцій .
63. Яке розуміння субстанції у ідеалізмі?
64. У якому із філософських напрямів визнається існування множини вихідних основ і начал буття?
65. Спосіб існування матерії.
66. Найвища форма руху матерії.
67. Розкрийте сутність поняття часу.
68. Розкрийте сутність поняття простору.
69. Основні форми буття.

70. Що таке «соціально-організована матерія»?
71. У якому з філософських напрямків свідомість розглядається як властивість високоорганізованої матерії?
72. Що притаманно людській свідомості?
73. У чому унікальність кожної національної мови?
74. Суб'єктивний образ об'єктивного світу.
75. Естетична свідомість.
76. Форми відображення в залежності від типів матеріальних систем.
77. Правова свідомість.
78. Свідомість у розумінні вульгарних матеріалістів.
79. Як розуміли свідомість представники гілозоїзму?
80. Форми чуттєвого пізнання дійсності.
81. Головне питання гносеології.
82. Розкрийте сутність поняття пізнання.
83. Емпіричні методи пізнання.
84. Істина, яка відображає предмет в повному об'ємі.
85. Вчення, що вважає джерелом і критерієм знання розум.
86. Автор твердження: «Душа людини від природи є «чистою дошкою» (tabula rasa), на якій чуттєвий досвід малює свої візерунки».
87. Закон заперечення заперечення Г. Гегеля.
88. Агностицизм.
89. Що є основою пізнання та її рушійною силою?
90. Як у сучасній теорії пізнання сприймається суб'єкт пізнання.
91. Діалектика як філософський метод.
92. Філософ, засновник античної діалектики.
93. Основний критерій істини.
94. Предмет вивчення філософської антропології.
95. Як визначає людину Декарт?
96. Трудова теорія про визначальні чинники антропогенезу.
97. Кому належить визначення: «Людина - це міра всіх речей...»?
98. Що позначає поняття антропосоціогенез?
99. В чому К. Маркс бачить сутність людини?
100. Предмет вивчення соціальної філософії.
101. Вчення про ноосферу.
102. Поняття «друга природа» .
103. Вкажіть термін для позначення процесу входження індивіда в суспільство та культуру, а також процес освоєння соціокультурного простору.
104. Вкажіть найбільш повне визначення поняття «суспільство».
105. Суспільна свідомість, її форми.
106. Моральна свідомість.
107. Форми раціонального пізнання дійсності.
108. Чим особлива «жива матерія»?
109. Хто із стародавніх філософів уперше використовує поняття «філософія»?
110. Яка з форм світогляду є історично найпершою?
111. Який античний мислитель вперше в історії філософії класифікував науки?

112. Яке начало, згідно з вченням Аристотеля, є активним?
113. Філософське вчення, згідно з яким Бог створив світ, дав першопочтовх і надалі не втручається у світ.
114. Що досліджує герменевтика?
115. Хто з філософів вважається засновником феноменології?
116. Що таке екзистенція?
117. Який з типів цивілізації формується в наш час?
118. Що є причиною розвитку у діалектиці?
119. Яку назву має метод розроблений З.Фройдом?
120. Закон діалектики, що вказує напрям, форму та результат процесу розвитку.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Структура і типологія світогляду. Роль світогляду в житті людини.
2. Філософія, релігія та мистецтво як форми людського освоєння світу.
3. Сучасна оцінка вихідних філософських ідей буддизму.
4. Сучасна оцінка основних ідей конфуціанства.
5. Основне питання філософії. Принципи класифікації філософських напрямків.
6. Антична філософія як виток сучасної європейської цивілізації.
7. Здобутки філософських шкіл пізньої античної філософії.
8. Вплив античної філософії на розвиток української філософської думки та культури.
9. Вплив ідей візантійської патристики на культуру Київської Русі.
10. Пантеїзм, як специфічна риса філософії Відродження.
11. Боротьба сенсуалізму та раціоналізму у філософії Нового часу.
12. Тлумачення пізнання у філософії Нового часу.
13. Філософські ідеї європейського Просвітництва та їх сучасне значення.
14. Філософські погляди Т. Гобса та Д. Локка на природу та походження держави
15. Суб'єктивний ідеалізм Фіхте.
16. Соціально-демократичні (І. Франко) та ліберально-демократичні (М. Драгоманов) тенденції у поглядах на суспільний розвиток.
17. Марксистське трактування суспільства та антропосоціогенезу людини. Зміст матеріалістичного розуміння історії.
18. Соціальні та наукові передумови філософії життя. Ірраціональний волонтаризм А. Шопенгауера.
19. Класична і неklasична європейська філософія: їх взаємні переваги та недоліки.
20. Вплив філософії життя на неklasичну філософію.
21. Неофрейдизм. Тенденції його розвитку у ХХ столітті.
22. Персоналізм як напрямок філософії ХХ століття.
23. Провідні напрями релігійної філософії ХХ століття.
24. Вплив екзистенціалізму на культуру та мистецтво сьогодення.
25. Сучасна релігійно-філософська доктрина протестантизму.
26. Еволюціонізм Тейяра де Шардена.
27. Роль православних братств та братських шкіл у розвитку філософії та освіти в Україні.
28. Духовні пошуки І. Вишенського.
29. Філософсько-світоглядні ідеї Т. Шевченка.
30. Розвиток філософії в українській діаспорі у ХХ ст.
31. Значення проблеми буття для філософії.
32. Свідомість і мова.
33. Суспільство та природа, історичні типи їх взаємодії.
34. Соціальна структура сучасного суспільства.
35. Політична система суспільства та її структура.
36. Держава-ядро політичної системи суспільства.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Філософія та світогляд. Структура світогляду.
2. Розкрийте сутність міфологічного і релігійного світогляду та їх відмінність від філософського світогляду.
3. Особливості та структура філософського знання.
4. Філософія і наука. Філософська рефлексія.
5. Філософія Стародавньої Індії. Основні філософські школи та їх вчення.
6. Філософська думка Стародавнього Китаю. Конфуцій про людину та її виховання. Даосизм про начала буття.
7. Антична філософія досократівського періоду (мілетська, піфагорійська, елеатська школи, філософія Геракліта).
8. Особливості класичної доби античної філософії (софісти, Сократ, Платон, Аристотель).
9. Сутність філософії Платона: світ речей і світ ідей. Поняття ідеалізму.
10. Елліністичний період античної філософії (епікуризм, стоїцизм).
11. Етапи розвитку християнської середньовічної філософії. Апологетика, патристика, схоластика.
12. Проблема співвідношення віри і розуму у середньовічній філософії.
13. Антропологічний характер філософії Відродження.
14. Філософські ідеї Північного Відродження (Реформація).
15. Пантеїзм філософії Відродження. Філософія М.Кузанського, Дж. Бруно.
16. Емпіричний напрямок у філософії Нового часу. Поняття індуктивного методу.
17. Раціоналістичний напрямок філософії Нового часу (Декарт, Спіноза, Лейбніц).
18. Філософські ідеї Просвітництва (Дідро, Вольтер, Руссо).
19. Німецька класична філософія: загальна характеристика.
20. Кантова революція в пізнанні: критичний аналіз пізнавальних здібностей людини (три ступені пізнання), категоричний імператив.
21. Абсолютний ідеалізм Гегеля (абсолютна ідея, діалектика, філософія історії).
22. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха і сучасність.
23. Особливості та основні напрями сучасної світової філософії.
24. Перегляд класичної моделі світорозуміння. Виникнення позитивізму. «Перший позитивізм» О.Конта і Г.Спенсера.
25. «Філософія життя». Філософські погляди Ф.Ніцше. Ідея надлюдини в філософії Ф.Ніцше.
26. Ідея несвідомого і психоаналіз З.Фрейда. Структура психіки особистості за З.Фрейдом.
27. Проблеми людини та її існування в філософії екзистенціалізму. М.Гайдеггер, Ж.-П. Сартр, А.Камю, К.Ясперс.
28. Феноменологія та філософська герменевтика.
29. Сучасна релігійна філософія. Неотомізм, його антропоцентрична переорієнтація. Християнський еволюціонізм П.Тейяра де Шардена.
30. Постмодерна філософія.
31. Дохристиянські витоки української філософії.

32. Філософська думка в культурі Київської Русі. Розуміння філософії як «любові до мудрості».
33. Києво-Могилянська академія, її вплив на формування філософської думки України.
34. Григорій Сковорода: вчення про дві натури і три світи; концепція «спорідненої праці» та розуміння щастя.
35. Український романтизм. «Філософія серця» П.Д.Юркевича
36. Українська філософська та суспільно-політична думка другої половини ХІХ-ХХ століття.
37. Філософія української національної ідеї (В.Липинський, Д.Донцов).
38. Онтологія як філософська дисципліна, її предмет та основна проблематика. Метафізика як онтологія буття.
39. Категорія буття в історико-філософському контексті.
40. Поняття про субстанцію.
41. Поняття матерії, його історичний генезис. Єдність матерії, руху, простору та часу.
42. Філософське розуміння руху. Форми руху.
43. Простір і час – форми буття матерії. Властивості простору та часу.
44. Буття Бога у філософській інтерпретації.
45. Свідомість як вища форма відображення дійсності. Структура свідомості. Свідоме та несвідоме.
46. Еволюція філософських уявлень про свідомість.
47. Суспільна природа свідомості. Свідомість та мова.
48. Духовне життя суспільства та його структура. Буденна і теоретична свідомість, форми суспільної свідомості.
49. Діалектика як вчення про розвиток та спосіб філософування. Основні закони діалектики.
50. Категорії діалектики як загальні форми відображення буття.
51. Проблема пізнаваності світу в філософії. Скептицизм, агностицизм.
52. Практика – критерій істини, основа і ціль пізнання. Види практики.
53. Єдність чуттєвого і раціонального моментів пізнання.
54. Місце інтуїції у пізнанні.
55. Проблема істини в філософії. Співвідношення абсолютної та відносної істини.
56. Людина як об'єкт соціально-філософського аналізу. Проблема сутності людини в філософії.
57. Парадокси людської свободи.
58. Соціальне буття людини як реальний життєвий процес. Діяльність і спілкування як форми існування соціуму.
59. Основні філософські підходи до пошуків сенсу життя.
60. Глобальні проблеми сучасності. Гуманізм як ціннісна основа вирішення глобальних проблем.
61. Проблема статі в філософії. Фемінізм як явище сучасної культури
62. Цивілізація як соціокультурне явище. Сучасна цивілізація, її особливості та протиріччя.
63. Сутність глобальних екологічних проблем сучасності.

64. Суспільство як процес. Проблема сенсу історії.
65. Генеза соціальних спільнот: рід, плем'я, етнос, нація.
66. Сутність духовного життя суспільства.
67. Проблема національної ідентичності. Націоналізм.
68. Поняття культури. Структура і функції культури. Культура і цивілізація.
69. Наука і суспільство. Етичні проблеми сучасної науки.
70. Філософія історії про спрямованість історичного розвитку. Поняття прогресу. Перспективи розвитку людства.

ЗМІСТ

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів.....	3
Тема 1. Філософія, її зміст, особливості та роль у суспільстві.....	7
Тема 2. Філософія Стародавнього світу.....	8
Тема 3. Філософія Середньовіччя та епохи Відродження.....	10
Тема 4. Західноєвропейська класична філософія.....	12
Тема 5. Сучасна західна філософія.....	13
Тема 6. Українська філософія.....	16
Тема 7. Філософське вчення про буття.....	18
Тема 8. Філософія свідомості та філософський аналіз пізнання.....	20
Тема 9. Філософія розвитку та взаємозв'язку.....	22
Тема 10. Філософська антропологія та соціальна філософія.....	23
Питання до модульної контрольної роботи.....	25
Теми рефератів.....	29
Питання до іспиту.....	30

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Навчальне видання

**Плахтій Маріанна Петрівна
Сулятицька Тетяна Василівна**

Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять з філософії
студентам денної форми навчання

Комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
32301, м. Кам'янець-Подільський, вул. Татарська, 14